

AZ ELEKTRONIKUS CÉGELJÁRÁS KÖTELEZŐVÉ TÉTELENEK AKTUÁLIS ÖSSZEFÜGGÉSEI

1. A JOGI ELJÁRÁSOK ELEKTRONIZÁLÁSÁNAK ELŐZMÉNYEI

Az elektronizáció elterjesztésének kérdése a jogi eljárásokban – a magyar szabályozási környezet jelenlegi, hatályos állapotához viszonyítva sajátos módon – először a közigazgatás elektronizálhatóságának kérdéseként vetődött fel. Ezen a területen az is alapvető magyar sajátosság, hogy a közigazgatási hatósági eljárások elektronizálása ennek ellenére partikulárisnak mondható. A közigazgatásban az elektronikus eljárás lényegében legátfogóbban az adóigazgatásban, és egyes további közbevételi területeken, illetőleg – jóval később – a mezőgazdasági igazgatás területén került bevezetésre, ezek közül is elsősorban az adóigazgatás egyes részterületén kizárólagos, míg a bírósági eljárások közül a regisztrációs cégeljárásban 2004 óta lehetőségként, 2008 nyara óta pedig kötelező eljárásként alkalmazzuk.

1.1. Az elektronizáció szabályozási igénye a jogi eljárásokban

A kilencvenes évek derekától a közigazgatásban a számítógépek rohamos elterjedésével párhuzamosan lezajló „hálózatisodás” (a munkaállomások belső intézményi, illetőleg extern, más intézményi vagy felhasználói számítógépekkel való összekapcsolásának lehetősége) a munkafolyamatokba, az irányításba, ellenőrzésbe való beépülése a gyorsabb, hatékonyabb, eredményesebb munkát immár nem csak a saját feladatkörében eljáró ügyintéző vonatkozásában tette lehetővé, de az internet megjelenése folytán az egyes ügyfelekkel, társhatóságokkal is. Az elektronikus ügyintézés – a belső ügyviteli körből kilépve – ekkor vált tehát tényleges lehetőséggé, s támasztott a közigazgatási munka újratervezésével szemben sürgető követelményeket. Az internet más szempontból is áttörést hozott: a közérdekű-közcélu információhoz jutás (az adott szerv hatáskörébe tartozó ügyek intézésével összefüggő tájékoztatás, a hatályos joganyag és az ügymenetek megismerhetővé tétele, az – egyelőre még papíralapú – ügy-

intézési cselekményekhez szükséges formanyomtatványok elérhetővé tétele, az ügyintézővel való közvetlen, elektronikus kapcsolat felvétele, az ügyintézési folyamat állásának nyomon követhetősége) joga minden korábbinál szélesebb körben vált lehetővé.

A technikai fejlődés színvonala által is meghatározottan, a kilencvenes évek derekára¹ sok országban vezettek be olyan megoldásokat, melyek – zárt felhasználói hálózatokra épülve – közigazgatási, bírósági ügyintézési cselekmények elektronikus úton történő megvalósítását tették lehetővé. A legnagyobb internet-penetrációval rendelkező országokban az elektronikus tájékoztató szolgáltatások is egyre szélesebb körben kezdtek elérhetővé válni. Megkezdődött az államigazgatás központi szerveinek „webre költözése”, intézményi honlapok létrehozása².

Az ezzel párhuzamosan zajló közigazgatási reformfolyamatokban az elektronikus ügyintézés (ha megjelent) egyre inkább a *polgár- vagy felhasználóbarát ügyintézés* fogalmával kapcsolódott össze, de – a rendelkezésre álló források tekintetében is – szűk megközelítésből adódóan azonban nem vált szerves részévé a reformfolyamatoknak. Valós és széles „tömegigény” az elektronikus ügyintézésre már csak azért sem mutakozhatott, mert egyrészt (a legfejlettebb infokommunikációs háttérrel rendelkező országok kivételével) a lakossági számítógép-ellátottság alacsony volt, az adatátviteli kapcsolat igénybevétele az ügyféloldalon (a magas távközlési tarifáknak köszönhetően) pedig csak lassan terjedt el.

Az 1999-2000 közötti, újabb szakaszt markáns piaci változások motiválták. Az informatikai eszközök árának folyamatos csökkenése, a szélessávú adatátviteli lehetőségek megjelenése és a mobiltelefonia elterjedése, a távközlési piacon tényleges versenyhelyzet kialakítása, s ennek következtében a telefondíjak fokozatos csökkenése, olyan kedvező folyamatokat indítottak el, melyek egyfelől felhasználói oldalról immár nagyobb számban tette lehetővé (sőt: igényné) az elektronikus ügyintézés biztosítását, másfelől az informatikai eszközök bevezetését a kormányzati, közigazgatási szervek számára is kedvezőbb feltételekkel biztosította³.

Erre annál is inkább szükség volt, mert az „első generációs” informatikai beszerzések (1990-1996) során kialakult eszközpark 2000-re már elavultnak számított, sem a hálózati megoldások támogatását, sem az újabb, immár a köz-

igazgatás sajátos igényeit szélesebb körben kielégíteni tudó szoftverek alkalmazását nem tette lehetővé.

E körülményekkel az 1999 után induló új, nemzeti információs társadalom-stratégiák és akciótervek már a korábbiaknál jóval következetesebben számolhattak. Az Európai Unió ebben az időszakban „fedezte fel” az információs társadalom kihívásait, mint szükségszerűséget, s állította azt 2000-ben, a Lisszabonban elfogadott középtávú gazdasági és társadalmi stratégiája középpontjába. Megszületett az Elektronikus Európa-kezdeményezés, mely a 15 tagállam s a csatlakozni kívánó országok számára a nemzeti stratégiák, fejlesztések egységes követelményi rendszerét állította fel, ugyanakkor közösségi forrásokat is megnyitott azok megvalósításához.

A közösségi jogalkotás gépezete a kilencvenes évek derekán kissé nehézkesen ugyan, de még idejében gyártani kezdte az „információs társadalmi” irányelveket (elektronikus aláírás, információs társadalmi szolgáltatások, fogyasztóvédelem, szellemi alkotások védelmének érvényesülése az információs társadalomban stb.).

Megkezdődött az egységes jogi környezet, valamint a közigazgatási szervek közötti adatcsere (IDA) program koordinatív eszköztárának kialakítása, s mindezekkel összhangban az elektronikus kormányzat egy-egy aspektusának megvalósítását célzó tagállami „legjobb gyakorlatok” általános jellegű elfogadásra ajánlása. E jogalkotás minősége is komoly kívánni valókat hagyott maga után; számos, alapvető irányelv (elektronikus aláírás, elektronikus kereskedelem, elektronikus hírközlés) esetében, mire a több éves egyeztetési-előkészítési folyamat lezárult, s az irányelv kihirdetése utáni – általában 18 hónapos – implementációs határidő eltelt, maga a szabályozási tartalom is sok szempontból elavultnak, vagy éppen az újabb közösségi politikák célkitűzései fényében meghaladottnak minősült⁴.

Ugyancsak az irányelvi jogegységesítés sajátosságaiból adódott, hogy a tagállamok és a csatlakozni kívánó országok nagy szabadságot élveztek a szabályozási tartalom átültetésében, az irányelv által konkrétan nem rendezett, de a szabályozott területhez kapcsolódó sajátos nemzeti megoldások érvényesítésében. Összességében a formálódó nemzeti jogokban az elektronikus megoldások alkalmazása előtt legalább annyi új korlát keletkezett, mint amennyit az „alakuló egységjognak” sikerült elbontania.

Mindez a későbbiekben nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy az infor-

mációs társadalomra, tudásgazdaságra alapuló globális versenyben Európa hátránya fennmaradt, és a 2000-es évek derekára bizonyos értelemben – belátható időn belül – behozhatatlanná vált.

1998-at követően a közösségi jog rendelkezéseinek átvételére az Európai Unió és Magyarország közötti csatlakozási tárgyalások első szakaszában kialakított fejezetek, s azokon belül éves bontásban meghatározásra került ütemterv és bontás szerint került sor. Ez – a csatlakozásig merev keretek közé szorított – megközelítés nem támogatta az „információs társadalmi”-tartalmú szabályoknak az ütemtervtől eltérő, vagy akár egységes szemléletű átvételét. Ilyen egységes jogalkotói szemlélet egyébként – az információs társadalomra vonatkozó stratégiával kapcsolatos kormányzati elképzelések hiányában – lényegében nem is létezett. Ez a gyakorlatban kétirányú „tanulást” is hordozott. Egyrészt megállapítható, hogy a magyar kormányzat jogharmonizációs kötelezettségeinek formálisan ugyan eleget tett, a vonatkozó irányelveket törvényi, kisebb részben kormányrendeleti szinten átvette, de a szabályrendszer tényleges érvényesíthetőségéről az alsóbb szintű, rendeleti jogalkotás révén nem, vagy csak gyakran évekkel később gondoskodott (ú. n. „üres kagylóhéj-jogalkotás”). Másrészt a jogalkotási folyamat egyes elemei között – a közigazgatási egyeztetési folyamatban biztosított véleményalkotási, javaslattevési lehetőségen túl – az ágazati szempontok összehangolására, egységes szemléletű szabályozás kialakítására akkoriban esély sem mutatkozott.

1.2. Az alapvető szabályozási környezet kialakulása

A kormány határozataiban 1995-1999 között megjelenő, információs társadalmi tárgyú célkitűzések egyrészt a koordináció valamilyen eszközrendszerének megteremtésében⁵, másrészt az egyes részterületekre vonatkozó, ágazati vagy konkrét feladatok⁶ meghatározásában öltöttek testet. A mikro-, kis- és középvállalkozások fejlesztésének középtávú stratégiájáról szóló 1161/1998. (XII. 17.) Korm. határozat 8. pontja is általános célkitűzésként fogalmazta meg, hogy a mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképességének javulását szolgáló üzleti információk biztosítását, a korszerű elektronikus információtárolást és továbbítást, és ezek széleskörű elterjesztését támogatni kell. Ennek során kiemelt szerepet kell, hogy kapjon az elektronikus kereskedelem, a közbeszerzési és beszállítói adatbank, a K+F eredmények elterjesztése, és a kis-, közép- és

nagyvállalkozások jobb együttműködését, piaci lehetőségeinek bővülését segítő rendszereknek a működtetése.

A kormánystratégia a jogalkotás széles spektrumát érintő kötelezettséget is előírt azonban azzal, hogy – 2000. december 31-ig, a gazdasági miniszter felelőssége mellett – ki kellett dolgozni az elektronikus kereskedelem Európai Közösség szabályaival harmonizált jogi szabályozását.

Az ebben az időszakban zajló jogalkotási folyamatokat az EU-s jogharmonizációs kötelezettség merev teljesítése, az összehangolatlanság, és nem kevés esetben a kellő hozzáértés hiánya jellemezte. A magyar jogszabályok megalkotását nem előzték meg nemzetközi összehasonlító vizsgálatok (ez egyébként több esetben nehéz is lett volna, hisz a jogharmonizációs tervnek mindenáron megfelelni kívánó magyar jogalkotás többször is – büszkén hangsúlyozva – „Európában az elsők között” alkotta meg e törvényeket), nem ritkán a közösségi irányelvek átvételét is hiányosan vagy azokkal részben ellentmondva oldották meg. Mindez statisztikailag vitathatatlanul impozáns számokhoz vezetett, viszont az így kialakult szabályozási környezet a gyakorlat szempontjából több ponton alkalmazhatatlannak bizonyult. Az elektronikus cégeljárás, valamint az elektronikus közbeszerzés esetében az e tárgyban született korai magyar törvényeknek sikerült az események elébe vágniuk: a cégeljárás esetében ugyan a szabályozás – többszöri korrekcióval – végül teljessé vált, a közbeszerzések területén viszont csak a látszat szintjén szabályozott modell kialakulásához vezetett.

2. A GAZDASÁGI FORGALOM JOGI SZABÁLYOZÁSÁNAK KOMPLEX ELEKTRONIKUS ESZKÖZTÁRA

2.1 Polgári jogi alapok

A gazdasági élet alapvető jogága a polgári jog, a polgári jog alapvető „kommunikációs formája” a jogügylet, illetve a szerződés. Az elektronikus érintkezést ezért a polgári jognak a szerződési jog keretében kell szabályoznia.

Mivel a Polgári Törvénykönyv 1959-ben született, nyilván nem az elektronikus kapcsolatokra tekintettel lettek megfogalmazva a jognyilatkozat tételére, illetve a szerződés létrehozására vonatkozó szabályai. A Ptk. – amely alapvetően az állampolgárok ügyleteinek szabályozására modellezett – az ún. „*formátlanság*” elve alapján áll: ha jogszabály másként nem rendelkezik, szerződést szóban, írásban és ráutaló magatartással egyaránt lehet kötni [Ptk. 216. § (1)

bekezdés]. Főleg a gazdasági életben merülhet föl alapvető problémaként a jognyilatkozatok megtételének, részletes tartalmának utólagos bizonyíthatósága, ezért a gazdasági élet kereskedelmi szerződéseinél igen gyakran írnak elő a jogszabályok kötelező írásbeli formát, amelynek elmulasztása érvénytelenségi ok.

A polgári jogalkotás számára a legegyszerűbb megoldás az volt, hogy az elektronikus jognyilatkozat-tételt a szerződés kötelező írásbeliségénél kapcsolja be a Ptk. szerződési rendszerébe. A Ptk. 38. §-ba a 2004. évi CXIX. törvény 1. §-nál beiktatott (2) bekezdése kimondta, hogy ha jogszabály a szerződés érvényességéhez írásbeli alakot rendel, jogszabály eltérő rendelkezése hiányában írásbeli alakban létrejött szerződésnek kell tekinteni a levélváltás, táviratváltás, valamint a távgépíró és telefax útján történt üzenetváltás, továbbá a külön törvényben meghatározott maradandó eszközzel történt nyilatkozatváltás – így különösen a fokozott biztonságú elektronikus aláírással aláírt okirat – útján történt megegyezést.

Ezt a megoldást azonban a polgári jogi kodifikáció eredetileg nem végleges megoldásnak szánta. Az új Polgári Törvénykönyv nyilvánosságra hozott eredeti koncepciója még tervezte az elektronikus szerződéskötés szabályozását, de a Ptk. kötelmi általános részének elkészült tervezete azonban már mellőzni javasolta ezt a tervezett szabályozást. A kiiktatás hivatkozási alapja az volt, hogy a vonatkozó – a szabályozási tárgy „diktálta” dogmatikai és terminológiai specialitásait adaptálására alkalmasabb – külön törvény (az E-kereskedelmi törvény) lényegében rögzíti az elektronikus szerződéskötésnek a Ptk.-ban meghatározott általános szerződéskötési rendtől eltérő speciális szabályait. Várhatóan ez a kérdés továbbra is divergált marad, és megjegyzésre érdemes, hogy a jelenlegi helyzet bonyolultságán nem segít, hogy a távollévők közötti fogyasztói szerződéseket szabályozó 17/1999. (II. 5.) Korm. rendeletet – amennyiben a kapcsolat felvétele, illetve a szerződéskötés Internet igénybevételével történik – az elektronikus kereskedelmi törvénnyel együttesen kell alkalmazni, pedig a két jogszabály vonatkozó részletszabályai több helyen ütköznek.

2.2. Társasági jog, cégeljárás

A társasági- és cégjogi szabályozás területén az elektronizációnak a jogalkotásba való beépülése a társasági jog anyagi és alaki szabályozási területén is vizsgálható.

A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (továbbiakban Gt.) szer-

kezetén és szövegezésén végigtekintve alapvetően a jognyilatkozat-tétel és az üzleti kommunikáció területéhez tartozó anyagi jogi normákban érhető tetten az elektronizáció beépülése. Értelem szerűen azonban lényegesen hangsúlyosabb az elektronizáció hatása a társasági jog „eljárásjogának” területén. A *cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény* (továbbiakban Ctv.) adja az első komplex, az elektronikus eljárás kizárólagosságáig eljutó jogi (mégpedig bírósági) eljárás modelljét.

Míg az új, 2006-os cégtörvény lényegében az elektronikus cégeljárás korábban már létező szabályaira épített, a 2006-os társasági törvényben először jelent meg a társaság működésével összefüggő elektronikus eljárás, illetve kommunikáció lehetősége; az új Gt-ben általánosan kimondott szabály, hogy jognyilatkozatokat lehet tenni elektronikus úton [Gt. 7. § (1) bekezdés], ezen felül a tagsági jogokat is lehet gyakorolni elektronikus hírközlő eszközök útján is [Gt. 7. § (3) bekezdés], továbbá a társasági szervek döntéshozatala (közgyűlés, igazgatóság, illetve felügyelőbizottsági ülés) is történhet elektronikus eszközök alkalmazásával.

A Gt. nem tartalmaz definíciókat e körben – nyilván az elektronikus okiratokra, elektronikus aláírásra stb. vonatkozó általános szabályok lépnek be mögöttes jogterületként, ebből a szempontból azonban a jognyilatkozatokra, illetve a szerződéses aktusokra nézve – mögöttes jogterületként figyelembe kell venni a Ptk-t is⁷. Ezzel összefüggésben a Ptké. 18. § (2) bekezdése hangsúlyos szerepet kap, hiszen a Ptké. hivatkozott szakasza vonja az elektronikus aláírással ellátott okiratot az írásbeli alakkal azonos elbírálás alá. A polgári jog az írásbeliség eltérő formáihoz közömbösen viszonyul – más szempontú, alapvetően eljárásjogi kérdés, hogy a jognyilatkozatok tétele bizonyítható módon történjen.

3. AZ ELEKTRONIKUS CÉGELJÁRÁS SZABÁLYOZÁSÁNAK RENDSZERTANA

Az új, azóta többször – 2007. júniusában már novellisztikus nagyságrendben is – módosított Cégtörvény (Ctv.) részben újraszabályozta az elektronikus cégeljárásról szóló 2003. évi LXXXI. törvényben, illetve az azt módosító 2004. évi LXXVII. törvényben foglalt eljárási rendet. A cél az volt, hogy az ott kialakított szabályokat lehetőség szerint egyszerűsítse, illetve megoldja a technikai-informatikai szabályozás kialakítása során felmerült, jogi szabályozást igénylő kérdéseket is.

Az új társasági- és cégjogi szabályozás – már eredeti állapotában is – bizonyos területeken jelentős változásokat hozott. Kibővítette a lehetséges eljárási cselekmények körét, új jogintézményeket (pl. a jelentősen meggyorsított, „egyszerűsített” cégeljárást) teremtett meg.

Az új Ctv-höz kapcsolódva a végrehajtási rendeletek is teljeskörűen megújultak [lsd. a cégbejegyzési eljárás és a cégnyilvántartás egyes kérdéseiről szóló 21/2006. (V. 18.) IM rendelet, a cégbejegyzési eljárás és a cégnyilvántartás egyes kérdéseiről szóló 24/2006. (V. 18.) IM rendelet, a cégeljárásban és más cégügyekben az illeték és a közzétételi költségtérítés elektronikus úton történő megfizetéséről szóló 25/2006. (V. 18.) IM rendelet, a Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálat működéséről, valamint a céginformáció költségtérítéséről szóló 1/2006. (VI. 26.) IRM rendelet].

Az új Ctv. hatályba lépését követően egyes eljárási kérdéseket illetően újabb módosítás átvezetésére került sor, melynek rendelkezései lépcsőzetesen léptek hatályba (a cégjogi „novellaként” elhíresült 2007 évi LXI törvény 2007. szeptember 1-jével, de egyes rendelkezései csak 2008. január elsejétől, az elektronikus cégeljárás kizárólagosságát kimondó módosítás pedig 2008. július elsejétől lépett életbe⁹).

A szabályozást életre hívó uniós előzmény, hogy 1. sz. társasági jogi irányelv (68/151/EGK) módosításáról szóló 2003/58/EK irányelv értelmében biztosítani kellett, hogy az irányelv hatálya alá tartozó társaságok (korlátolt felelősségű társaságok, részvénytársaságok) bejegyzési (változásbejegyzési) kérelmeiket elektronikus dokumentum formájában is eljuttathassák regisztráló hatóságukhoz, Magyarországon tehát a cégbírósághoz. Az irányelv értelmében a tagállamoknak e feladatot 2007. január 1-ig kellett teljesíteniük, biztosítva azt is, hogy a kft-k és rt-k 2006. december 31-ét keletkezett összes irata – legalább 10 évre visszamenőleg elektronikusan is rendelkezésre álljon az ügyfelek számára.

Az új Cégtörvény értelmében már 2007. január 1-jétől valamennyi cégforma esetében lehetővé vált a cégbejegyzési (változásbejegyzési) kérelem elektronikus úton történő intézése; mi több, a 2007. májusában megalkotott módosítás 2008. július elsejétől az elektronikus cégeljárást kötelezővé is tette. Ez a radikális megoldás a szabályozás korábbiakban ismertetett, alapvető hagyományaihoz képest – miszerint az elektronikus eljárás egyenrangú alternatíva, és kötelezővé tétele a kivételes – jelentős változást jelent⁹.

Annak ellenére, hogy a szabályozásban már a kezdetektől megfigyelhető a teljes elektronizáció lépcsőzetes bevezetésének igénye, végül – a 2008. nyarán megfigyelhető kezdeti gyakorlati tapasztalatok által is visszaigazoltan – mégis drámai gyorsasággal történt a kötelező elektronikus cégeljárás átfogó bevezetése. Álláspontom szerint igen lényeges emellett az, a bevezető részben említett összefüggés, hogy az elektronizáció a hagyományos, közigazgatási modellben intern folyamatként indult, azaz a „belső” „hálózatisodás” fejleményeként, annak kiteljesedését követően „externizálható” hatékonyan. Ez azt jelenti, hogy a belső kommunikációs- és munkafolyamatok teljeskörű elektronizálása az elektronikus eljárások „kifelé” való elterjesztésének módszertani előfeltétele. A cégeljárás kötelező elektronizálásának bevezetésekor ez a feltételrendszer Magyarországon nem teljesült, ami a rendszer kezdeti gyakorlati instabilitásában meg is mutatkozott.

4. AZ ELEKTRONIKUS CÉGELJÁRÁS GYAKORLATI ÖSSZEFÜGGÉSEI

Összességében elmondható, hogy Magyarországon a jogi eljárások elektronizálási folyamatában a *bírói eljárás komplex elektronizálása megelőzte az átfogó általános közigazgatási hatósági eljárások kötelező elektronizálását*. Azt lehet mondani, hogy az elektronikus cégeljárás kötelezővé tételével hazánkban az elektronizáció sajátos módon, a bírói eljárásban teljesedett ki, azaz összetett elektronikus jogi eljárásokat tehát a magyar jogalkotó „bírói eljárási közegben” tesztelte. Ennek a megoldásnak az előnyei – közép és hosszú távon – jóval meghaladják a kezdeti gyakorlati anomáliákkal elszenvedett hátrányokat. A cégjogi gyakorlat ugyanis sok érdemi, tartalmi kérdésben már megszilárdult, így az eljárási folyamatok informatikai „leképezése” során a jogalkalmazás irányíthatott, nem pedig ennek a technikai „megoldhatósága”. Az eljárás során az „újdomságot valóban csupán az elektronizálás hozta, a cégjogi jogalkalmazás érdemi átrendeződésével szerintem a jövőben sem kell számolni.

Az elektronizáció, az „E-akták” szerkezetébe és logikájába, az elektronikus aláírás és az elektronikus ellenjegyzés jogalkalmazásban való gyakorlati „definiálásába” (értelmezésébe), az elektronikus érkeztetés és kézbesítés „rejtelmébe” természetesen a bíróságoknak is bele kellett szokniuk, azonban ebben a bírósági közeg álláspontom szerint bátrabb és hatékonyabb adaptációs lehetőséget sejtet, mint amit adott esetben a közigazgatási szféra „betanulása” nyújtana.

4.1. A gyakorlati problémák lehetséges forrásai

A bírósági „közegben” tesztelt modellváltás persze nem ment zökkenőmentesen. Ennek okai több, eltérő természetű körülményre vezethetők vissza:

- a) az elektronizáció, azaz az informatika – mint sajátos alrendszer – alkalmazásának specifikumai;
- b) a „papír alapú” technikához szokott bírói felfogás adaptációs nehézségei;
- c) ezek kombinációja.

4.2. Aktuális gyakorlati összefüggések

A kezdetekben problémát okozott, hogy a cégeljárás regisztrációs részének elősegítésére a jogalkotó egyszerűen adaptálható, kötelező „XML” *séma*definiáció alkalmazását írta elő a bejegyzési kérelem nyomtatványok kitöltésére és benyújtására. A séma alkalmazhatósága (ingyenes „letöltése”) a hatálybalépéshez igazodott, ami azonban egybe esett az elektronikus eljárás kötelezővé tételének időpontjával. A hatályba lépés előtt (június 30-ig) – értelemszerűen még a régi séma szerint benyújtott elektronikus kérelmek *elbírálására* már a hatálybalépést követően – azaz az új sémadefiniáció szerint – került sor. Ez átmenetileg – az informatikailag helyesen benyújtott kérelmek – sajátos módon, mégis informatikai hiányosságra alapított, azonnali hatályú elutasítását vonta maga után.

Problémaként jelentkezett továbbá, hogy a szükséges informatikai „termékeket” (nyomtatványsablon) fejlesztő cégek a termékeket esetenként „*menetközben*” is *módosították, javították*, ami a felhasználói szintű jogalkalmazók (bírságok és a jogi képviselők) számára nem kis nehézséget okozott. Előfordult, hogy a kitöltött nyomtatvány „termékhibája” (felhasználó által nem javítható rovatszám hibás formátuma) csak egy újabb –hibátlan – verzió letöltésével és az idő közben javított formátumú nyomtatvány ismételt kitöltésével volt lehetséges, mert a hibát a fogadó rendszer kitöltési hibaként kezelte. Ugyanígy a kérelmezők oldalán felmerülő nehézséget okozott a kezdetekben, hogy a benyújtott kérelem informatikai vizsgálata során kapott, „informatikai szempontból szabatos” hibaiüzenet az egyszerű felhasználó számára nem volt értelmezhető, „avatatlan” szemnek konkrétan az sem, hol a hiba egyáltalán.

Vita alakult ki a jogalkalmazásban az *elektronikus aláírás és időbélyegzés szerepének* értelmezésével kapcsolatosan is, amit végül egy idő közben megszületett jogegységi döntés zárt le megnyugtatóan, de addig különböző illetékessé-

gi területeken eltérő gyakorlattal kellett számolni¹⁰. Ez az esetkör ugyanakkor általánosan felvethető fogalmi kérdést feszeget: történetesen a papír alapú aláírás és ellenjegyzés és az elektronikus aláírás és ellenjegyzés összefüggéseinek kérdését. Az e-akta elektronikus aláírással és időbélyeggel való lezárása ugyanis „technikai értelemben”, informatikailag valóban „lezárja”, manipulálhatatlanná teszi az aktában elhelyezett dokumentumok tartalmát. Kérdés, hogy ez tartalmilag valóban mentesít-e annak tartalmi (nem technikai) jogi elvárása alól, hogy az ellenjegyzésköteles iraton – az aktától független – ellenjegyzés szerepeljen. A szerződő felek elektronikus aláírásának hiányában papír alapon létrejött, és a jogi képviselő által *átalakított* elektronikus okirat önálló elektronikus ellenjegyzés nélkül csak az e-aktában, és csak elektronikus formájában felel meg a törvényes kellékeknek. Ennek papír alapú változata csak a papír alapú ellenjegyzéssel együtt „kellékszabatos” formai értelemben, és önálló elektronikus okiratként is csak akkor, ha hozzá kapcsolt – időbélyeggel ellátott jogi képviselői aláírással azaz – elektronikus ellenjegyzéssel van ellátva. Ennek az – alapvetően technikai jellegű – kérdésnek a mentén elválni látszik egymástól az ellenjegyzés „eljárásjogi” és „anyagi jogi” változata, amit elméleti összefüggéseit érdemes lenne végiggondolni. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a cégbíróság gyakorlata ebben a körben rugalmasnak és adaptívnak mondható, hiszen jelentős fogalmi akadályokon sikerült a bíróságnak „átlépnie” ahhoz, hogy végül az ellenjegyzés „eljárásjogi” értelmezése mellett állapodjon meg.

Sajátos módon vetődik fel az elektronikus aláíráshoz kapcsolt tanúsítvánnyal összefüggő mögöttes, szolgáltatói felelősségvállalás is. A tanúsítvány *érvényességét* ugyanis a szolgáltatók a felhasználói előfizetések által igényelt „*ügyletértékhez*” kötötték, azonban az ügyletérték kérdését nem a cégeljárás logikája, hanem az ügyletek „ellenjegyzése”, aláírása mentén értelmezik. Könnyen belátható, hogy a szolgáltatók által jelenleg alkalmazott konstrukciók közül a legmagasabb ügyletértéket ajánló szerződéscsomag ügyleti értéke is alacsony lehet egy összetett társasági ügy (pl. egy milliárdos volumenű tőkeemelés, részvényvásárlás, átalakulás esetében). Ilyenkor a szolgáltató ügyletekre adott értelmezése szerint a tanúsítvány érvényessége megszűnik, ami az adott – speciális, társasági – jogügyletek esetében orvosolhatatlan problémát okozhatna. Itt nyilván nem tartalmi, hanem – más logikával felépített – értelmezési és defini-

ciós hibával állunk szemben, jó lenne ugyanakkor, ha ennek rendezésére nem visszafordíthatatlan jogalkalmazási anomáliák eredményeképpen kerülne sor.

Nehézkés gyakorlat alakult ki a *nem jogi személy társaságok számára a Gt. 336. (3)-(4) §-ában* biztosított azon lehetőség kapcsán is, amely ezen társaságok számára lehetővé tette, hogy nyilatkozattal helyezkedjenek a Gt. hatálya alá. Az ilyen esetben – tartami értelemben – kérelemről nem beszélhetünk, hiszen a vonatkozó szakasz éppen azt mondja ki, hogy a nyilatkozattal a társaságok – éppen azon az alapon, hogy a szerződésük módosítására nincs szükség – *nem változásbejegyzési cégeljárás keretében*, hanem *nyilatkozat útján* helyezkednek a társasági jogi szabályok hatálya alá. A Gt. alá helyezkedés cégbírószági bejelentése formai értelemben tehát nem kérelem, hanem „*egyéb beadvány*”, de mégis előfordult, hogy – hiánypótlási eljárás keretében – a cégbírószág kérelemnyomtatvány csatolását írta elő, vagy ennek hiányában azonnali hatályú elutasításra került sor. Mindkét említett eljárási következmény azonban bejegyzési (változásbejegyzési) eljárási keretet feltételez, ami ez esetben – anyagi jogi alapon – hiányzik.

Az óriási *kérelem „dömping”*, és az elektronikus eljárás technikai kereteinek bizonyos értelemben véve „*élesben*” való „*tesztelése*” – bár bírósági illetékességi területenként eltérő volumenű, de – jelentős *határidő csúszásokat* okozott. Az egyszerűbb cégügyekben gyakorinak mondható, hogy a törvényben meghatározott határidőket a bíróság jelentősen túllépni kényszerül, nagyságrendjét tekintve az éves szinten érkezett ügyek két és félszeresével találta szemben magát, amit értelemszerűen nem tudott a jogalkalmazás kézben tartani. A restanciák feldolgozására várhatóan az év végéig sor kerülhet, ami a kisebb jelentőségű, egyszerűbb regisztrációs cégeljárásokban komoly problémát bizonyára nem jelent, de megfelelő tanulságul szolgál arra, hogy az időközi módosítások mentén kialakuló rossz ízű piaci folyamatokat érdemesebb elkerülni (a piaci szereplők „*fegyelmezésére*” és viselkedésük irányított racionalizálására nem lehet alapul építeni).

Más természetű probléma, hogy a cégjogi gyakorlat „*alakításainak*” – *még a hagyományos, „papír alapú” idők folyamán kialakult – logikája* itt-ott nem állja meg a helyét. Példaként említhető, hogy az átalakulás esetei közül a szétválás esetében egyrészt a szétváló/fennmaradó társaság esetében adatváltozásról, a kiváló társaság esetében „*keletkezésről*”, azaz speciális természetű alapításról van szó. A folyamat azonban – érdemi menetét tekintve – egységes, hiszen az

újonnan keletkező táraság is „jogutódlással” jön létre. A papír alapú eljárásban, nyilvánvalóan egy beadványban előterjesztett, több formális kérelemről volt szó, az elektronikus eljárásban azonban az „ahány kérelem annyi beadvány” technikai elve érvényesül, így a szétválást – egymással tartalmilag összefüggő, de technikailag szétválasztott – elektronikus beadványokban (E-aktákban) kell benyújtani. A jelenlegi technikai-szabályozási környezetben az összefüggő akták tartalmi összekapcsolására nincs informatikai „támogatás”, azt a bíróságok „kötik össze”, az akták belső, tartalmi jellemzői alapján, ami elsősorban nem feltétlenül a kérelmezői, hanem a bírósági oldalon okoz többletmunkát, esetleg nehézséget.

A cégszabályok időközi módosításából is adódnak olyan technikai jellegű anomáliák, amelyeket csak „kreatív” jogalkalmazással lehet átlépni. Így például a tevékenységi körökre vonatkozó többszöri, ellentmondó szabályozási fejlemények, vagy a cégnyomtatványon szereplő egyes nehezen értelmezhető „bent felejtett” adatok (pl. az egyszerűsített cégeljárásban a vállalkozás mail címe, melynek kitöltése kötelező, anélkül azonban, hogy értelmes érveléssel alátámasztható lenne, hogy az egyszerűsített eljárásban miért lenne kötelező a vállalkozásnak mail címet rendszeresíteni, ha egyéb esetekben ez nem kötelező).

Az elektronikus „érkeztetés”, a beadványok digitális tértivevényével kapcsolatos technikai problémák jelenleg egyértelműen a kérelmezői oldal terhére esnek. A „megérkezési” elméletre modellezett szabályozás és informatikai fejlesztés eredményeként a Cégszolgálat – mint fogadó – szerverhibája, illetve a bírósági észlelés „csúszása” minden esetben a kérelmező terhére esik. A kérelem (beadvány) benyújtása nem az igazolható elküldéshez, hanem a digitális tértivevény kibocsátásához van kötve. Amennyiben a benyújtott kérelem tekintetében a fogadónál fellépő technikai hiba miatt csak másnap, vagy később kerül kiadásra a digitális tértivevény, a beadás időpontja ez utóbbi későbbi időpont lesz, a bírósági határidők pedig a bíróság „észlelésével” nyílnak meg. Ez azt eredményezi, hogy a kérelem benyújtásával azonos tárgynapon kibocsátott tértivevény (igazolt érkeztetés) esetében a bírósági határidő megnyitásával, gyakran csak a következő munkanapon lehet számolni, és ez a „rendszerzsúszás” a munkahetet záró munkaszüneti napok közbenjöttével, akár három naptári nap is lehet.

JEGYZETEK

- 1 E kezdeti korszak értékeléséhez lsd. Cécile de Terwangne – Herbert Burkert – Yves Pouillet (eds.): *Towards a Legal Framework for a Diffusion Policy for Data held by the Public Sector*, Kluwer, Deventer/Boston, 1995, Niklas Luhmann: *Recht und Automation in der öffentlichen Verwaltung. Eine verwaltungswissenschaftliche Untersuchung*, 2., unveränd. Aufl., Duncker & Humblot, Berlin, 1997.
- 2 A problémakör áttekintése: Volker Herwig: *E-Government. Distribution von Leistungen öffentlicher Institutionen über das Internet*, Josef Eul-Verlag, Lohmar/Köln, 2001.
- 3 Vö.: Beate Kohler-Koch: *The Evolution and Transformation of European Governance*, IHS, Wien, 1998, B. Guy Peters – Donald J. Savoie (eds.): *Governance in the Twenty-first Century: Revitalizing the Public Service*, McGill-Queen's University Press, Montreal, 2000.
- 4 Tekintettel arra, hogy a belső piaci jogegységesítés alapvetően irányelvi szinten történik, s az érintett közösségi jogi aktusok legnagyobb része ebbe a körbe esett, olyan kényszerpálya volt ez, melyen aligha lehetett volna módosítani.
- 5 Lsd. az Informatikai Távközlési Kormánybizottságról szóló 1025/1997. (II. 26.) Korm. határozat, Az államigazgatási informatika koordinációjának továbbfejlesztéséről szóló 1066/1999. (VI. 11.) Korm. határozat.
- 6 Lsd. A hírközléspolitikáról szóló 1071/1998. (V. 22.) Korm. határozat, A hírközlésről szóló törvény téziseiről szóló 2350/1999. (XII. 21.) Korm. határozat.
- 7 A Gt. 9. § (2) bekezdése értelmében, ha valamely kérdésről a társasági törvény nem rendelkezik, úgy a Ptk-t kell megfelelően alkalmazni.
- 8 A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolási eljárásról szóló 2006. évi VI. törvény és egyéb törvények módosításáról szóló 2007. évi LXI. törvényt az Országgyűlés 2007. június 1-én fogadta el, a Magyar Közlöny 2007/75. számában került kihirdetésre. Hatálybalépéséről a 28. § rendelkezik.
- 9 Az elektronikus cégeljárás jelentősége egyébként az új Ctv. eredeti, módosítás nélküli változatában már abban is kifejezésre jutott, hogy a Cégtörvény előbb ismertette az elektronikus cégbejegyzési (változásbejegyzési) eljárást [Ctv. 36-39. §], és csak ezt követően szabályozta a hagyományos, papír alapú cégeljárást
- 10 Konkrétan arról az esetkörrel van szó, melynek során vita volt a bíróságok között, hogy az elektronikus aktán belül az ellenjegyzés- illetve aláírás-köteles okiratokat külön is alá kell-e írni, vagy elégséges a teljes kérelmet – az e-aktát lezáró – egyetlen aláírással ellátni. A vita két körben úgy zárult, hogy az aláírást és tanúsítványt szolgáltató az időbélyegeket igénybe vehető átalány mennyiséget egyoldalú szerződésalakító nyilatkozattal a többszörösére emelte, második körben a bíróság joggyűlési döntése folytán eldönt, hogy csak az e-aktát kell lezárni elektronikusan, a benne foglalt okiratokat külön nem kell aláírni és időbélyegezni.